

## ויקהל\*ג

עיקר מנוחת והשראת השכינה איז דאָך אויך געווען אין און דורך דעם ארון<sup>6</sup>, און ווי דער רמב"ם איז מבאר אז „עיקר החפץ במשכן“ איז „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון“, היינט ווי טיילט מען עס פאָנאָדער, אז כללות המשכן והמקדש איז צוליב „השראת השכינה“ און דער ארון איז „מקום התורה“.

ב. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים:

די השראת השכינה במשכן דאקרי מקדש<sup>8</sup> איז אָנגעזאָגט געוואָרן כמש"נ<sup>9</sup> ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, און פון דעם שינוי הלשון „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם“ לערנט מען אָפּ אז דאָס איז פאַרבונדן מיט אַ צווייטען ענין — ושכנתי בתוך כאר"א<sup>10</sup>.

דער ביאור פון השראת השכינה אין דעם „בתוך“ — אין דעם מקדש הפרטי — פון יעדן אידן:

בסיום פון מס' חגיגה זאָגט די גמרא: א"ר אבהו אר"א ת"ח אין אור של

א. אויף דעם פסוק<sup>1</sup>, ויעש בצלאל את הארון, שטייט אין מדרש<sup>2</sup>: „בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה המשכן בא ואמר לבצלאל אמר לו מהו המשכן הזה אמר לו שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו“<sup>3</sup> ומלמד לישראל תורה אמר לו בצלאל והיכן התורה נתונה אמר לו משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון א"ל רבינו משה איז כבודה של תורה בכך אלא אנו עושין הארון ואח"כ המשכן<sup>4</sup> לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את הארון“.

פון דעם מדרש איז משמע אז דער תוכן ענין הארון איז אַ באַזונדער זאָך פון השראת השכינה במשכן, און אזוי איז משמע לכאורה פון אַן אַנדער מדרש<sup>5</sup>, אז נאָך דעם בויען דעם משכן האָט דער אויבערשטער געזאָגט „תקנתם אכסניא לעצמי ועכשיו תקנו אכסניא לתורה שתהא שרוי אצלי“.

איז ניט פאַרשטאַנדיק: הן אמת אז דער מקום התורה איז דער ארון<sup>6</sup>, אָבער

(\*) וסיום מס' חגיגה. וראה לעיל ע' 309 ואילך.

(1) פרשתנו לו, א.

(2) שמיר פרשתנו פי"ג, ב. וראה תנחומא כאן ו. (תנחומא בובער ח).

(2\*) שישרה .. בתוכו: ה', שישרה — צע"ק מאגהי סכ"ג. וסירס כה (קמא, א).

(3) וכן ס"ל שם פי"ג, א. וראה במפרשי המדרש שם שדרש ז' פליגא על הא דברכות (נה, א) דבצלאל עשה המשכן תחלה. ועדין קה"ר פי"ז בפסוק יא (ולדעת היפ"ת כן ס"ל בשמיר שם, ד).

(4) וראה אוה"ת פרשתנו ע' ב"ג. ואכ"מ.

(4) מדרש אבכיר — הובא ביל"ש תרומה רמז שסח.

(5) ראה גם שמיר פרשה לד, ב. וראה יומא עב,

ב: מכאן לת"ח וכו'. ובכ"מ.

(6) כפשוטו הכתוב (תרומה כה, כב) ונודעתי לך שם גר. וראה גם תנחומא פרשתנו ז' ולמה פי בארון מלאכתו וכי בשביל ששם צלו של הקב"ה שהוא מצמצם שם שכינתו. ולהלן שם: שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון שהשכינה בתוכו. ובכ"מ.

(7) ר"פ תרומה.

(8) עירובין ב, א. וש"נ.

(9) תרומה כה, ח.

(10) ר"ח (שער האהבה פי"ז ד"ה ושני פסוקים).

ובכ"מ.

(ב) עיקר הסוגיא וועגן פושעי ישראל אין שייכות צו שלטת גיהנם (און וועגן גיהנם בכלל) איז אין מס' עירובין<sup>15</sup>, וואָס דאָרט ווערט (אויך) געבראַכט די מימרא פון ר"ל אז פושעי ישראל אין אור של גהינם שולטת בהן כו', און וויבאלד אזוי האָט דאָך די גמרא געדאַרפט דאָרטן בריינגען אויך די מימרא פון ר"א, "ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן כו'", וואָרום (א) דאָרטן איז די עיקר הסוגיא בענין זה, דאָקעגן אין חגיגה איז עס נאָר בדרך אגב; (ב) מס' עירובין איז פאַר מס' חגיגה.

(ג) דאָס וואָס ר"ל זאָגט, "ק"ו ממזבח הזהב . . שאין עליו אלא כעובי דינר זהב . . אין האור שולטת בו", איז לכאורה אַ הדגשה הפכית פון דעם אויספיר פון דער גמרא פריער, אַז לויט די רבנן איז "מיבטל בטל ציפוי גבייהו", דער ציפוי פון מזבח הנחושת והזהב איז בטל צו די מזבחות (און דערפאַר איז דער מזבח נישט מקבל טומאה); במאמר ר"ל איז מודגש די שטאַרקייט (העדר הביטול) פון דעם ציפוי זהב של מזבח, אַז דער ציפוי האָט זיך געהאַלטן און פאַרהיט דורך זיין שטאַרקייט די כלי, דעם מזבח ביז אַז "אין האור שולטת בו"<sup>16</sup>.

ג. אויך דאָרף מען פאַרשטיין כמה דיוקים אין די מימרות פון דער גמרא. ומהם:

(א) דער ק"ו פון מזבח הזהב וואָס די גמרא זאָגט בנוגע צו "פושעי ישראל" איז דאָך גילטיק במכש"כ וק"ו בנוגע צו ת"ח, אַז כשם ווי דער זהב לאַזט נישט צו

גיהנם<sup>11</sup> שולטת בהן<sup>12</sup> ק"ו מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו ת"ח שכל גופן אש דכתיב<sup>13</sup> הלא כה דברי כאש נאום ה' על אחת כמה וכמה. אמר ר"ל אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל ק"ו ממזבח הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרימון דכתיב<sup>14</sup> כפלח הרימון רקתך אל תקרי רקתך אלא ריקנין שבך על אחת כמה וכמה.

בפשטות לערנט מען אַז די שייכות פון די צוויי מימרות איז: בהמשך צו דער סוגיא פריער וואָס רעדט וועגן דעם ציפוי פון די מזבחות — מזבח הזהב והנחושת, ווערט אַראָפּגעבראַכט די מימרא פון ר"ל אַז "אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל ק"ו ממזבח הזהב", וואָס די הדגשה איז אין דעם וואָס דער מזבח איז געווען מצופה זהב, און מענין זה ווערט געבראַכט פריער די מימרא פון ר"א וואָס רעדט וועגן דעם אַז "אין אור של גיהנם שולטת" אין "ת"ח".

לפי"ז איז אָבער נישט פאַרשטאַנדיק:

(א) אויב אזוי האָט דאָך פריער גע-דאַרפט קומען די מימרא פון ר"ל, "ק"ו ממזבח הזהב" — און ערשט דערנאָך די מימרא פון ר"א בנוגע ת"ח, וואָס לויט איר תוכן האָט זי נישט קיין שייכות לעניננו.

(11) להעיר מזהר פרשתנו (רג, סעי'ב. ועד"ח ח"ג רעג, א. וראה שם ח"ב פט, סעי'ב) דלפי דאשא וחיבין גהינם אית לון נייחא בשבת נצטוו בפרשתנו (לה, ג). לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת.

(12) ראה גם זהר פרשתנו ר, רע"א. זח"א קלב, רע"א.

(13) ירמ' כג, כט.

(14) שה"ש ד, ג.

(15) יט, א.

(16) ובפרט לפי פ"י התוס' כאן ד"ה שאין (ראה חזא"ג שם) — שהציפוי של זהב מגין על העץ שלא ישרף.

ערשטן פאל — ווייל זיי זיינען „ת"ח",  
און ביי דעם צווייטן — ווייל זיי זיינען  
„מלאים מצות", איז פארוואס רופט מען  
זיי: אין ערשטן פאל נאָר „ת"ח" און אין  
דעם צווייטן — נאָר „פושעי ישראל"?

ד. דער ביאור בכ"ז:

דער פארבונד און חיבור <sup>22</sup> פון אידן  
מיט'ן אויבערשטן איז דורך צוויי  
ענינים: דורך לימוד התורה און דורך  
קיום המצות. ס'איז אָבער דאָ אַ חילוק  
צווישן זיי:

בשעת אַ איד לערנט תורה און  
פאַרשטייט חכמתו ית' בשכלו, ווערט ער  
מיוחד מיט תורה אַ „יחוד נפלא שאין  
יחוד כמוהו. . . להיות לאחדים ומיוחדים  
ממש מכל צד ופנה" <sup>23</sup>, דער מציאות  
האדם ווערט תורה:

משא"כ באַ מצות, כאַטש דורך קיום  
המצות ווערט דער מקיים המצוה אַ  
„מרכבה" צום רצון העליון, ער ווערט  
אָבער נישט מיוחד מיט דער מצוה (ווי  
מיט תורה) <sup>24</sup>.

און דאָס איז דער חילוק צווישן די  
צוויי מימרות פון ר"א און ר"ל: ר"א  
רעדט וועגן מעלת התורה ביי אידן —  
„ת"ח" — וואָס דורך תורה ווערן די  
„ת"ח [גוף] אש" וואָס אש דאָ מיינט  
(דברי כאש, ד. ה.). תורה: זיי ווערן  
אינגאַנצן מיוחד מיט תורה און אלקות,  
ביז אַז תורה ווערט זייער מציאות, כנ"ל:

(22) מצות מל' צוואת וחיבור (לקרית בחוקותי  
מה, ג).

(23) תניא פ"ה.

— ועפ"י הוא רק ע"י ידיעת התורה (וכן, כולל  
חד' דלקמו), משא"כ באם לא ידע כו', אף  
ש(בתושב"כ) מברך ברכת התורה (ראה לקרית ויקרא  
ה, ב.) וילע בהמשך תער"ב (שלהי תער"ג. ד"ה  
ויגדלו הנערים תרע"ה).

(24) תניא שם ובפכ"ג.

קין פייער צום מזבח <sup>17</sup>, איז אויך די  
תורה פון ת"ח לאַזט נישט צו צוויי דעם  
אור של גיהנם, אויב אפילו זיי האָבן  
געטאַן ענינים בלתי רצויים פאַר וועלכע  
עס קומט אור של גיהנם (לולי זכות  
התורה).

איז דאָך נישט פאַרשטאַנדיק: (א) די  
גאַנצע מימרא וועגן ת"ח איז, לכאורה,  
איבעריק, וואָרום מען קען עס אַרויס-  
לערנען במכש"כ פון דעם ענין  
(ומימרא) בנוגע צו פושעי ישראל <sup>18</sup>? (ב)  
ווען די גמרא ברענגט יע די מימרא  
מיוחדת וועגן ת"ח — פארוואָס דאָרף  
מען האָבן אַן אַנדער ק"ו, עס קען דאָך  
נוצן דער זעלבער ק"ו פון מזבח?

די קשיא ווערט נאָך שטאַרקער:  
סלמנדרא איז אַ שרץ טמא <sup>19</sup> (אָדער  
עכ"פ אַ ח"י <sup>20</sup>) — טאָ פארוואָס זאָל מען  
אַפלערנען אַן ענין בנוגע צו ת"ח פון אַ  
שרץ, בשעת מען קען דאָס אָפלערנען  
פון מזבח הוהב וואָס אין בית המקדש?

(ב) וויבאַלד אַז די „ת"ח" און „פושעי  
ישראל" געפינען זיך ביידע אין גיהנם  
פאַר זייערע עבירות <sup>21</sup>, נאָר דער אור  
של גיהנם איז אין זיי נישט שולט (ביי דעם

(17) כפי פי' החדא"ג בתוס' (כנ"ל בהערה  
שלפניו).

(18) בתוס' עירובין (יט, רע"א): דפושעי ישראל  
פניהם משחירים. ואלו תלמידי חכמים כלל וכלל  
לא (וראה לקמן הערה 60). אבל כאן בהסוגיא אין  
רמז לחילוק זה (גם לא בפרש"י ותוס' כאן). וראה  
עיון יעקב לעין יעקב כאן שגם התוס' כאן בא לתרץ  
קושיא הנ"ל. וצ"ע, וראה פי' הרי"ף ויחידושים לע"י.

(19) ראה תוס' כאן. פרש"י חולין כח, א ד"ה  
סלמנדרא.

(20) ראה פרש"י כאן. ענה יוסף לע"י כאן. ערוך  
השלם בערכו.

(21) ראה ענה יוסף לע"י (בשם הר"מ דליאזו).

(\*) להעיר מרה"י (יז, א): פניהם דומין לשוליו  
קדירה. וראה מגילה יא, א.

דאקעגן קען מען נישט אפֿלערנען פֿושעי ישראל פֿון ת"ח, וואָרום ת"ח איז „גופן אש", אַ מעלה וואָס איז נישטאָ ביי פֿושעי ישראל<sup>29</sup>.

ה. לויט דעם איז אויך פֿאַרשטאַנ־דיק פֿאַרוואָס „תלמידי חכמים" לערנט מען אָפּ פֿון „סלמנדראַ" און „פֿושעי ישראל" פֿון „מזבח הזהב":

„סלמנדראַ" איז „תולדת האש", בדוגמת ת"ח וואָס „כל גופן אש", זייער מציאות איז תורה. מיט דעם קיין קומט ר"א אויך מסביר זיין: דאָ רעדט מען וועגן ת"ח וואָס „גופן אש" — איז ווי קומט אַ חטא ביי ת"ח; ולאידך, אויב ס'איז ביי זיי שייך חטאים, וואָס דער פֿאַר געפינען זיי זיך אין גיהנם, ווי איז מעגליך אַז אור של גיהנם אינו שולטת בהם (און זיי פֿאַרבלייבן „גופן אש")? אויף דעם קומט דער ק"ו פֿון „סלמנדראַ" וואָס „תולדת אש היא".

די גמרא זאָגט<sup>30</sup> „עיקר טבילותא בנורא", אַז דער עיקר המטהר פֿון טומאה איז אש (מער ווי מים). ולכאורה, וויבאַלד אַז אש איז מטהר פֿון טומאה, ער נעמט אַראָפּ טומאה, איז דאָך כש"כ אַז פֿון אש קען קיין טומאה נישט ווערן — זעט מען אָבער אַז פֿון אש ווערט אַ סלמנדראַ — אַ שרץ טמא (עכ"פּ אַ ח"י); און פֿון דער צווייטער זייט, וביחד עס זעה, איז „הסך מדמה (פֿון דער סלמנדראַ) אין אור שולטת בו".

ר"ל רעדט וועגן דער מעלה פֿון מצות (ביי פֿושעי ישראל) — „מלאים מצות כרימון" — וואָס כאַטש דורך מצות ווערט נישט קיין יחוד פֿון דער מצוה מיט אידן, פֿונדעסטוועגן זיינען זיי (עכ"פּ — כלים) „מלאים מצות"<sup>25</sup>, און דערפֿאַר איז „אין אור של גיהנם שולטת בהם"<sup>26</sup>.

און דאָס איז אויך דער דיוק „(מלאים מצות) כרימון": פֿונקט ווי אַ רימון<sup>27</sup>, הגם ער איז מלא פֿון גרעינים, זיינען אָבער די גרעינים אַ באַזונדער מציאות פֿאַר זיך, עד"ז ביי פֿושעי ישראל הגם זיי זיינען מקיים מצות, איז אָבער נישט „גופן מצות", נאָר „מלאים מצות כרימון".

ואעפֿ"כ, כאַטש תלמידי חכמים האָבן אַ מעלה וואָס „גופן אש", קען מען נישט אפֿלערנען אַז „אין אור של גיהנם שולטת" ב"ת"ח פֿון „פֿושעי ישראל", וואָרום ווען אַ ת"ח פֿאַלט דורך איז אַ דבר עבירה איז עס מער חמור ווי דאָס ווערט געטאָן פֿון אַ פֿושעי ישראל [ע"ד: ת"ח שגגות נעשו להם כזדונות]<sup>28</sup>,

(25) אבל אין הפי' שאלו שבסוג השני הם יותר בעלי עבירה מכמו הסוג הא' דבת"ח. וראה תרי"א (פ), סעי'ג: ע"ד מארז"ל ע"פ כו' שאפילו ריקנין שכך מלאים מצות כרימון כי ריקנים אין פי' פושעים ומורדים ח"ו רק שאין בהם תורה, אבל מלאים מצות וד"א. ומה שנק' פושעי ישראל ראה לקמן בפנים ס"ו. ובהערה 34. אבל ראה תרי"א מ, ג. (ובאזה"ת לשם ריחי תתשל, ב). ד"ח קי, ג.

(26) ראה תרי"א (סח, ב) בהמשך להמבואר דהמצות הן לבושים ומקפין והתורה היא מזון ופנימיות: „אבל ת"ח אין אור של גיהנם שולט בו כי התורה והמצות הן הממטרות מבית ומבחוץ". אלא שבתנ"א שם מבאר ב' הענינים בת"ח גופא, דהרי כל האומר אין לי אלא תורה כו' (יבמות קט, ב), אבל בכללות הרי"ז ב' סוגים בבניי (ראה אגה"ק ס"ה. ובכ"מ), וזהו ב' המימרות שבגמ'.  
(27) להעיר מאזה"ת במדבר ע' קכב. פלח הרמון שה'ש נג, ב.

(28) בי"מ לג, ב. ושי"נ. וראה הל' ת"ת לאדמוה"ו פ"ד ס"ג.

(29) ולאידך: יש מעלה בקיום המצות (שבאנשים פשוטים) — הביטול והקב"ע הנעשה בקיומן, משא"כ (בת"ח) בלימוד התורה מכיון שעיקר (עבודתם) הוא (ב)השגה אינו מורגש כזה ביטול רצונו לגבי רצה"ע. וראה לקו"ש (ח"ט ע' 73. ושי"נ) לענין מעלות הביטול שבזה"ג לגבי העבודה שבזמן הבית.  
(30) סנהדרין לט, סע"א.

דערפון איז ממילא פארשטאנדיק אז עס האבן ביי זיי פאסירט ענינים בלתי רצויים.

דאקעגן אנשים פשוטים, כאטש זיי זיינען מלאים מצות כרמו, איז מעגלעך מ'זאל זיי מבזה זיין און דערביי ניט אג'ירן די מצות וואס זיי פארמאגן, ווארום זייער מציאות איז ניט די מצות (ס'איז נאך „מלאים מצות, כנ"ל).

[ואדרבה: די גמרא איז מדייק זיי אג'ירן „פושעי ישראל" און זיי מבזה זיין,<sup>34</sup> ווייל דער בזיון איז א טייל פון זייער כפרה. ע"ד ווי די גמרא זאגט<sup>35</sup> חזקי, גירר עצמות אביו על מטה של חבלים].

ז. פון מרז"ל<sup>36</sup> הנ"ל „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" — „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל", איז פארשטאנדיק, אז פונקט ווי אין דעם משכן הפרטי זיינען דא צוויי ענינים פון תורה ומצות, אזוי זיינען זיי אויך פאראן אין דעם משכן ומקדש הכללי:

דער ביאור בזה: אין דעם תכלית פון דעם משכן (ומקדש) זיינען דא צוויי דיעות. דעת הרמב"ן (כנ"ל) אז עיקר החפץ במשכן הוא „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון". און דעת

איז דערפון מובן עאכר"כ ת"ח וואס „כל גופן אש", אז כאטש ס'קען זיין די מציאות זיי זאלן דורכפאלן אין חטאים מצד דעם וואס זייער נשמה געפינט זיך בגוף בשר ודם און אין עוה"ז וואס „הרשעים גוברים בו"<sup>31</sup> — פונדעסט-וועגן בלייבן זיי נאך אלץ „כל גופן אש", און „אין אור של גיהנם שולטת בהן".

משא"כ בא „פושעי ישראל", וואס „מלאים מצות", בריינגט מען דעם ק"ו פון מזבח הזהב וואס איז מצופה זהב, ווארום דורך מצות ווערט א איד בלויז „מצופה", ער ווערט ארומגענומען פון דער מצוה און די מצוה באשיצט אים<sup>32</sup>, אבער ער ווערט ניט מיוחד מיט דער מצוה, ווי דאס איז ביי תורה.

ו. עפ"ז איז מובן דער טעם וואס דעם ערשטן סוג רופט מען „ת"ח" און דעם צווייטן — „פושעי ישראל":

וויבאלד ביי ת"ח איז „גופן אש", קען מען זיי ניט אג'ירן פושעי ישראל וכי"ב, נאכמער, מען טאר זיי ניט מבזה זיין, דורך מבזה זיין א ת"ח איז מען מבזה תורה, ווארום מ'קען ניט אפטיילן דעם ת"ח פון תורה (ווי די גמרא זאגט<sup>33</sup> „ת"ח שסרח אין מבזין אותו בפר-הסיא"); דערפאר זאגט די גמרא „ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן" און

(31) ע"ח הובא בתניא פ"ו.

(32) ראה חו"ס ד"ה שאין, ובחזק"א. וע"פ המובן בפי' המשניות להרמב"ם כלים פ"א מ"ד, וכפי' מהר"י קורקס בדעתו (הובא לעיל ע' 311 הערה 20), שטעם רבנו (בגמ' לפני' שהמזבחות אינן מקבלים טומאה) מפני שהן מצופין היינו (גם) שהציפורי מבטל להכלי שלא יקבל טומאה, תומכת ביותר השייכות כאן (ראה לקמן בפנים ס"א) בפושעי ישראל שהמצות (שהם לבושים — ציפורי) פועלים הביטול דמהותם (שע"ש זה נקרא) פושעי ישראל, שאין אש של גיהנום שולטת.

(33) מנחות צט, ב.

(34) ועפ"ז מתורץ דיוק התוס' כאן (ד"ה פושעי ישראל) ובמפרשי הע"י — כי זה שק' פושעי ישראל הוא לא מצד היותם פושעים יותר מתי"ח, וראה לעיל הערה 25.

ולעזיר גדולה מזו מצינו בהקדמה לאמ"ב (הובא בד"ה זכור תר"פ ספ"א) דמי שאינו משתדל להבין אחדות הוי' הוא בכלל „פושעי ישראל (בנשמתם)".

(35) פסחים נו, א. ובפרש"י. ברכות י, ב. ובפרש"י.

(36) ראה לעיל הערה 10.

גשמיים און פון זיי געמאכט א מקדש פאר דעם אויבערשטן — איז המשכת השכינה בתחתונים<sup>43</sup> ע"ד דער בירור פון דברים גשמיים ע"י קיום המצות. וואס הגם אויך אין דעם משכן בכלל און ביי קרבנות בפרט איז געווען גילוי אלקות, עס זיינען געווען נסים וכו', איז עס אבער דאָרט נישט געווען באופן אז דער גוף המציאות פון די דברים גשמיים איז געוואָרן אלקות<sup>44</sup>.

ח. עפ"ז איז מובן וואָס די מדרשים הנ"ל (בתחילת השיחה) זיינען מחלק צווישן דעם ארון און דעם (כללות ה)משכן, כאָטש אין אַלגעמיין איז מנוחת והשראת השכינה במשכן געווען אין און דורך דעם ארון — ווייל בפרטיות זיינען פאָראַן דעריי צוויי ענינים:

(א) „אכסניא לעצמי“ — וואָס דאָס איז די המשכת השכינה אין די דברים גשמיים פון משכן (און עבודת הקרבנות וכו'), וואָס די „אכסניא“ איז ע"ד דער ענין המצות, ס'איז דער פאָרבונד צווישן אלקות מיט וועלט — אַ „אכסניא“ (ודירה) בעוה"ז הגשמי.

(ב) „אכסניא לתורה“ — די השראת השכינה ווי ס'איז אין ארון, וואָס אין דעם איז דאָ די מעלה פון יחוד, וואָס אלקותו ית' איז מיוחד מיט'ן ארון, ומקום ארון כו', כנ"ל. וואָס דאָס איז

הרמב"ם<sup>37</sup> אַז דאָס איז „להיות מקריבים בו קרבנות“.

ו"ל, אַז בעצם הענין איז מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: אין דעם „ושכנתי בתוכם“ אין משכן, זיינען דאָ צוויי ענינים: (א) אין משכן זאָל זיין אלקות בגלוי ובאופן פנימי, ד.ה. אין אַן אופן פון יחוד, (ב) די השראת השכינה זאָל זיין „בתחתונים“, דורך דעם בירור פון ענינים תחתונים, גשמיים כו', ווי דער ענין פון מצות, וואָס זיינען מלוּבש אין דברים גשמיים דוקא.

און דאָס זיינען די צוויי ענינים פון „ארון“, און „קרבנות“ והמשכן בכלל:

(א) אין ארון (ענין התורה) איז געווען אלקות בגלוי, „מקום הארון אינו מן המדה“<sup>38</sup> — מ'האָט געזען אַז די מציאות פון דעם מקום גשמי של הארון איז אלקות, וואָס נאָר ער איז נמנע הנמנעות<sup>39</sup>, אמתים וחצי וגו' ובדוקא ובדיוק און אינו מן המדה צוזאמען — וואָס דאָס איז מעלת היחוד וואָס טוט זיך אויף ע"י התורה<sup>40</sup> כנ"ל;

(ב) דער ענין פון עבודת הקרבנות, און אזוי אויך דער משכן בכללותו, וואָס מ'האָט גענומען י"ג<sup>41</sup> (ט"ז)<sup>42</sup> דברים

(37) ריש הל' ביהב"ח. ספהמ"צ מ"ע כ. הובאו ב' הידיעות) ונתבאר בלקו"ש ח"א ע' 116 ואילך.

(38) יומא כא, א. מגילה י, ב. ב"ב צט, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 319 ואילך.

(39) שו"ת הרשב"א ח"מ סי' תיח. ס' התקירה להצ"ע ע' 68 ואילך.

(40) ראה תניא פנ"א-נג. ספליז.

(41) שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה. הובא בפרש"י ר"פ תרומה. ועוד. וראה אודות תרומה ע' אשפז (ושם: שהם לנגד הי"ג ת"ד כו' שנמשך ע"י מעשה המצות דוקא). אשצ.

(42) בחיי תרומה כה, ז. כלי יקר שם, ג. וראה זהר שם קלה, א.

(43) ראה בארובה לקו"ש ח"ג פ' תרומה. ח"ז ע' 197 ואילך. ובכ"מ.

(44) ולאידך: אף שגם הארון (תורה) הוא מדברים גשמיים, אעפ"כ להיותו מיוחד בתכלית ועד משקם ארון אינו מן המדה, אי"ז אמיתית הענין (ד"ירה ב) תחתונים. בדוגמת המבואר (ראה לקו"ש תרומה בהערה שלפניו) שעיקר הענין דושכנתי בתוכם — דירה בתחתונים הוא לא בקיום המצות כא בעניני הרשות בכל מעש"ך לשי"ש ובכל דרכיך דעהו כו'.

און דערפאר, בשעת א איד לערנט תורה, חכמתו ית' וואס איז איינס מיט אלקות, פועל'ט עס אויך ביים אידן דביקות ויחוד מיט תורה און אלקות.

אבער בשעת א איד איז מקיים א מצוה און טוט דעם רצון וציווי פון דעם אויבערשטן, וואס דאס איז א ציווי און א באפעל צום אידן, פועל'ט דאס א ביטול אויף דעם מענטשן, (ער איז זיך מבטל און איז מקיים דעם רצון ה'), ער ווערט אבער ניט מיוחד מיט דער מצוה.

י"ד. לויט דעם וועט מען קלערער פארשטיין ווי אין דעם ענין פון „שכנתי בתוכם“, (אפילו נאך אין דעם חלק דער-פון פון) צו מאכן א דירה לו ית' בתח-תונים<sup>51</sup>, פאדערט זיך סיי דער ענין פון תורה און סיי דער ענין פון מצות.

די כוונה וואס נתאוהב הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים איז דאך אז עצמותו ית'<sup>52</sup> זאל שורה זיין דא למטה בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו<sup>53</sup>. און אויף דעם דארף מען האבן צוויי זאכן א) אן ענין וואס זאל ממשיך זיין עצמותו ית', ב) אן ענין וואס פועל'ט אז די המשכה זאל זיין בתחתונים.

און דאס איז דער חילוק צווישן תורה און מצות: תורה, וויבאלד אז אורייתא וקוב"ה כולא חד, איז על ידה המשכת עצמותו<sup>54</sup>, עס פועל'ט אבער ניט אז

בדוגמת המעלה פון ת"ח<sup>45</sup>, אז דורך תורה ווערט „גופן אש"<sup>46</sup>.

ט. דער אויבענדערמאנטער חילוק צווישן תורה ומצות אין זייער פועלה איז דעם מקדש פרטי, ד.ה. אין דעם אידן וואס לערנט תורה און איז מקיים מצות, און אזוי אויך אין מקדש הכללי — קומט מצד דעם חילוק פון תורה ומצות ווי זיי זיינען פארבונדן און מיוחד מיט אלקות<sup>47</sup>:

אויף תורה שטייט<sup>48</sup>, „אורייתא וקוב"ה כולא חד“, ד.ה. תורה און אלקות איז איינס, ניט ווי א זאך וואס איז פאר-בונדן מיט נאך א זאך, נאך ס'איז „חד“, ס'איז איין מציאות.

דאקעגן מצות, וואס זיינען רצון העליון, ווערן אנגערופן „אברין דמלכא"<sup>49</sup>, ובדוגמת אברים למטה, כאטש זיי זיינען בטל צום נפש, זיינען זיי אבער ניט מיוחד מיטן נפש. ענין המצות איז אן אנזאג צו א מענטשן — ניט ווי תורה וואס זי איז פאראן אויך איידער דער מענטש לערנט זי<sup>50</sup>.

(45) ראה קיצורים והערות לתניא פ"ה (ע' צ) לענין המע' שבדיעת התורה כי גם חכמת ה' בקרבנו — „על דרך צמצם שכינתו כו". (46) וברמב"ן ר"פ תרומה להיות שמבאר ש.סוד המשכן הוא שיהי הכבוד אשר שכן על ה"ס' שיהי גילוי השכינה כמו במ"ת (הובא ונתבאר באוה"ת תרומה ס"ע איתכח ואילך) לכן דייק „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון".

(47) וכן משמע מתניא פכ"ג, ובקיצורים והערות לשם (ס"ע קד ואילך). וראה אוה"ת ואתחנן דרושים עה"פ ושננתם בבאור תלמוד גדול או מעשה. (48) הובא בתניא שם בשם הזהר. וראה זח"א כד, א ח"ב ס, א. ת"ז ת"ו בתחלתו. לקרי' נצבים מו, א. (49) תקרי' (סוף תל"א) הובא בתניא שם. (50) ראה קצוה"ע שם (ע' קה). וראה לקרי' ח"ט ע' 65.

(51) תנחומא נשא טו. וראה גם במדבר פ"ג, ה. תניא פל"ז. ד"ה יריט של ר"ה תרס"ו.

(52) ראה המשך תרס"ו שם (ס"ע ג) ובכ"מ.

(53) תניא שם.

(54) ראה תניא פנ"א י"ג. ספלי"ז. וראה (לענין המשכן) לעיל הערה 6. ובתנחומא שם בסופו: וכל מקום שהתורה שם השכינה שם עמה. — נמצא פועלת התורה בשתיים: א) ממשיכה העצמות, ב) יחוד, כולא חד. וי"ל דדוקא לפעולה ה' צ"ל באופן

יא. עפ"י איז אויך פאַרשטאַנדיק דער המשך און די שייכות פון די ביידע מימרות וואָס „אין אור של גיהנם שולטת“ ב"ת"ח און „בפושעי ישראל“ צו דער סוגיא [און דאָס וואָס ביידע מימרות בריינגען זיך דוקא אין מס' חגיגה און נישט אין מס' עירובין]:

דער תוכן פון ביידע מימרות איז, אַז מ'דאַרף זיך מתבונן זיין בפרטי הדברים און דעמאָלט זעט מען אַז ביי אידן — סיי ת"ח און סיי פושעי ישראל — זיינען די עבירות שבהם נאָר אַ ציפוי און אַ דבר טפל אליהם, און דער עיקר שבהם איז טוב וקדושה.

און דאָס קומט בהמשך צו דער סוגיא פריער בנוגע די מזבחות אין דעם מקדש, אַז זיי קענען נישט מקבל זיין קיין טומאה להיות אַז אַ התבוננות אין די פרטי הדברים באַווייזט אַז זייער ציפוי של מתכות איז בטל לגבי עיקר המזבח.<sup>57</sup>

און וויבאַלד אַז אין השראת השכינה שבמשכן זיינען דאָ די ביידע ענינים<sup>58</sup>, ענין התורה און ענין המצות, דעריבער

אלא שהמשכת וגילוי העצמות במצות הוא ע"י התורה. וע"ז המבואר לענין גילוי כח העצמות שנמצא במל' (ובהיש הגשמי) מצד נעוץ תחלתן בסופן, שיש בזה ב' פרטים: א) שהאור מעורר ומגלה כח העצמות שבמל' (ב) המשכת כח העצמות בכחית מל' היא ע"י האור (ראה המשך תרס"ו ע' תקכח). ד"ה יחינו תרצ"ד פ"ד. וראה אנה"ק ס"כ (ושם בסופה): גדול מעלת המצות מעשיות. ועוד).

ולהעיר גם מסידור (צח, ג. ביאור למ"ש בלק"א פנ"ב ג), שהטעם שבלוחות שבארוה ה' גילוי עצמות אר"ם (שלא ע"י השתלשלות), מפני ייז' הדברות שבלוחות אבן שהן דברים תחתונים דוקא.<sup>59</sup> (58) כמבואר כ"ז בארוכה לעיל ע' 317 ואילך (סעיף יא, ג).

(59) להעיר מפרש"י (תצוה כט, מב): ויש מרבותינו .. שמעל מזבח הנוחשת ה' הקב"ה מדבר .. וי"א מעל הכפרת.

עצמותו ית' זאָל נמשך ווערן בתחתונים, להיות אַז אפילו ווי תורה קומט אַראָפּ למטה איז זי העכער פאַר התלבשות<sup>55</sup> אין דברים תחתונים גשמיים.<sup>56</sup>

דאָקעגן מצות, וואָס זיינען „אברין דמלכא“, און אַראָפּקומענדיק למטה ווערן זיי נתלבש אין דברים גשמיים, ואדרבה: דאָס איז כל ענין המצות נעמען דברים תחתונים גשמיים און פועל'ן אין זיי אַ בירור וזיכור דורך עשיית המצות בהם, איז ע"י פועל'ט מען אַז המשכת עצמותו ית' זאָל אַראָפּ קומען און שורה זיין בתחתונים.<sup>57</sup>

ד"ידעת התורה (ראה תניא פ"ה).

ועפ"י „אכסניא לעצמי“ שקודם „אכסניא לתורה“ — היינו לא לעצמות. ויתרה מזה מצינו — לפני מ"ת (שעדיין קיימת הגזירה דעליונים לא ירדו למטה) — נקרא מקום ביהמ"ק בית מלני (סנה' צה, ב).

(55) ראה ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ. וראה ברכות כב, א. ובהנסמן בלקו"ש כרך ח ע' 352. (56) ועד"ז בנפש האדם, דלהיות שהתורה פועלת יחוד האדם, ה"ז רק בבחי' העליונה שבאדם, „שכל“, וגם בלבושים רק במחשבה ודיבור ולא כח התחתון שבאדם — מעשה, כבתניא פכ"ג ופליז, ולכן צריך למצות דוקא. וע"ז הנ"ל הערה 44 לענין הארון. (57) כמבואר בתניא פל"ז. ולהעיר מאוה"ת ואחתנן שם.

ומה שלפעמים מבואר שהמשכת העצמות היא ע"י קיום המצות ופועלת התורה היא שהעצם יי' בגילוי (ראה לקו"ש ח"ח ע' 190. ע' 353) —

הרי: א) זהו בדרגא התחתונה שבתורה (כפי שהיא בהשתלשלות), אבל ע"י בחי' העליונה שבתורה פנימיות אבא שהוא פנימיות עתיק (ראה לקו"ש ס"פ בעליות) — נעשית המשכת העצמות. (ב) המשכת העצמות היא ע"י מעשה המצות דוקא, לפי שהכוונה ד, נתאוהו הקב"ה כו' — שהיא בעצמותו ית', למעלה מט"ד (כמאמר אלה"ו — המשך תרס"ו בתחילתו) — היא ב"תחתונים" דוקא, שאין תחתון למטה ממנו שמושלל מגילוי אור (ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 21 ואילך), ובאדם גופא — התחתון שבו — מעשה המצות דוקא (ראה התמים ח"א ע' ל),

דעם מקדש הפרטי שבכאנ"א מישראל, און אויך במקדש זה זיינען דא די ביידע ענינים פון תורה און מצות, וואס דאס איז דער עיקר פון יעדער פון זיי, ביי ת"ח און ביי פושעי ישראל<sup>62</sup>, און דאס קען ניט בטל ווערן ע"י עבירות, וואס זיינען נאָר א ציפוי לגבי זייער עצם מציאות<sup>63</sup>.

און עפ"ז איז אויך מובן דער סדר, פריער בריינגט די גמרא די מימרא בנוגע „ת"ח" און ערשט דערנאך וועגן „פושעי ישראל" (הגם און דער גמרא ווערט דערמאנט מזבח הזהב ערשט ביי דער צווייטער מימרא בנוגע פושעי ישראל) — ווייל אזוי איז דער סדר בכלל „לימוד מביא לידי מעשה"<sup>64</sup>, און אזוי אויך — אין דער פעולה פון השראת השכינה אין מקדש (הכללי והפרטי): פריער איז דא די המשכת העצמות ע"י התורה, און דערנאך ווערט עס נמשך „בתחתונים" — ע"י המצות.

(משיחת כ"ף מנ"א תשל"א.

ד"ה פדה בשלום תשל"ב)

בריינגט די גמרא<sup>60</sup> בהמשך לזה<sup>61</sup>, בא

60) משא"כ במס' עירובין מכיון שאין המדובר בענין המזבח — המקדש, אי"צ לפרט במקדש הפרטי ת"ח ופושעי ישראל. וי"ל שבפושעי ישראל שם נכללים גם ת"ח, ואין זה ביוון להתורה שלהם, כי אין מפורש הדיבור אודותם, כי נכללו יחד.

ועפ"ז י"ל (ע"ד הרמז ע"כ) השינוי בהמימרות, שבנוגע לת"ח מתחיל ר"א „ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן, ובנוגע לפושעי ישראל מתחיל ר"ל „אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" (כפי הג"י בגמרא. משא"כ בע"י. וכי"מ ג"י התוס' ור"ח כאן). שלכאורה הי' שני לא רק בסגנון: כשאומרים „ת"ח אין אור של גיהנם שולטת", הרי הסוגיא הוא ע"ד ת"ח, (שאין האור שולטת בהן); ומהלשון „אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" משמע שהסוגיא הוא — באור של גיהנם, (ועל"י אומרים שאינה שולטת בפושעי ישראל). ובמס' עירובין הגירסא שלפנינו היא „פושעי ישראל אין אור של גיהנם כו" וכהסגנון של ר"א כאן בנוגע לת"ח.

והביאור: מאירי דמימרא בנוגע לפושעי ישראל הוא ור"ל מכיון שהי' נזהר בדיבורי ביותר, ונזהר לדבר רק עם אינשי דמעלי (וביותר — ראה יומא ט, ס"ע"ב) כשיש ברירה — לא קבע דיבורו בענין פושעי ישראל כ"א בבריותו של הקב"ה אור של גיהנם (פסחים נד, א). אבל בעירובין מכיון שאין מבדיל ת"ח בפ"ע — שמוזה מובן שבעניני סוגיא ההיא פושעי ישראל שולל רק פושעי אריה (ראה שם: הא בפושעי ישראל הא בפושעי אריה) אבל (גם) ת"ח בכלל — לית לן בה. (ובתוס' שם מיישב הסוגיא דחגיגה.

ובכמה דפוסים דהש"ס —

בדפוס ראשון (וויניצ'י, ר"ס): אמשטרדם, ת"י; ברלין-פרנקפורט, תצ"ד; (ובשער שם: כפי אשר נדפס בבסיליאה וכאשר נדפס שני פעמים פה ק"ק פ"פ דאדר) —

ליתא תוס' זה. כן ליתא בע"י דעירובין אמשטרדם תק"א, פירודא תקכ"ז; ברלין, חורב, תרפ"ז „ובש"ס — בדפוס אמשטרדם תע"ז; וזלצבן תקכ"ז — נמצא תוס' זה כנש"ס ווילנא באותיות קטנות ובחצאי ריבוע).

61) ועוד: במקדש עצמו הרי מזבח מכפר על אדם (כנגמרא שם לפניו) ולכן בהמשך להמדובר ע"ד המזבח מביא ב' הסוגים שבמקדש הפרטי שצריכים כפרה.

62) ועפ"ז יומתק מה שא"י בתנחומא (פקודי ח. ועד"ז שמריר פנ"א, ז) עה"פ משכן העדות: בזכות התורה והקרבנות אמר הקב"ה אני מציל אתכם מן גיהנם. שהם ב' הענינים דתורה ומצות שבמקדש הכללי והפרטי.

63) והיינו, דההמשך שבהמימרות שבגמ' לענין ציפוי המזבחות הוא לא מצד דברי ר"ל „ק"ו ממזבח הזהב" שהי' מצופה זהב, אלא בהתוכן דענין הציפוי בישראל שהן בדברים בלתי רצויים שבטלים לגבי פנימיותם.

וק"ו ממזבח הזהב דר"ל הוא אדרבה לענין המצות בפושעי ישראל, שלגבי מעלת היתדות של תורה בת"ח הוא ע"ד ענין הציפוי, כנ"ל בפנים בארוכה.

64) ב"ק י, א. וש"נ.

## ויקהל ג

ועפ"ז האט דאך רש"י אויך דא געדארפט אזוי מפרש זיין: "לעמת" — סמוך .. למעלה" — און איינטייטשן אז "וקומה ברוחב חמש אמות לעמת קלעי החצר" מיינט, אז די הויך פון דעם, מסך שער החצר" איז געווען "חמש אמות העכער" ("למעלה") פון די קלעי החצר; פארוואס טייטשט ער "לעמת" — "כמדת", וואס "אין לו חבר" אין חומש?

נאכמער: דער פירוש איז לכאורה מער מתקבל אין המשך הכתוב — ווי דער פירוש, "כמדת". לויטן פירוש, סמוך .. למעלה" איז פארשטאנדיק פארוואס עס מוזן שטיין די ווערטער, "לעמת קלעי החצר" — זיי קומען מודיע זיין וויפל ס'איז געווען די הויך פון דעם מסך שער החצר ("חמש אמות" העכער פון די קלעים); אבער לויטן פירוש, "כמדת", אז דער מסך האט געהאט די זעלבע מאס ווי די קלעי החצר, זיינען דאך די ווערטער, "לעמת קלעי החצר" איבעריק — עס שטייט דאך שוין פריער בפירוש "וקומה ברוחב חמש אמות" — איז וואס איז מוסף אז זיי זיינען "כמדת קלעי החצר"?

ג. די קשיא ווערט נאך שטארקער לויט א פריערדיקן פ' רש"י —

א. פון פסוקי, "ומסך שער החצר גו' ועשרים אמה ארך וקומה ברוחב חמש אמות לעמת קלעי החצר" איז רש"י מעתיק די ווערטער, "לעמת קלעי החצר" און איז מפרש: "כמדת קלעי החצר".

זיינען מפרשים<sup>2</sup> מסביר: רש"י קומט דא באווארענען, אז דער טייטש פון ווארט "לעמת" איז ניט — ווי עס ווערט געטייטשט בכלל — "כנגד"<sup>3</sup>, ווארום דא קען מען אזוי ניט טייטשן (וויבאלד אז דער "שער החצר" איז ניט געווען "כנגד" די קלעי החצר, נאר ביי זייער זייט), נאר דער ווארט "לעמת" דא מיינט "כמדת".

מ'דארף אבער פארשטיין: אויב רש"י קומט נאר אפטייטשן דעם ווארט "לעמת", פארוואס איז ער מעתיק פון פסוק אויך די ווערטער "קלעי החצר" — ובפרט אז ער חזרט זיי איבער בגוף פירושו, "כמדת" קלעי החצר" — ער האט געדארפט זאגן בקיצור: "לעמת — כמדת"?

ב. אויך איז ניט מובן:

ס'זיינען פאראן אין חומש נאך ערטער וואו מ'קען דעם ווארט "לעמת" ניט טייטשן "כנגד" — (א) "לעמת מחברת" (אין פ' תצוה<sup>4</sup>), (ב) "לעמת העצה" (אין פ' ויקרא<sup>5</sup>) — און דארט איז רש"י מפרש: "סמוך .. למעלה", "למעלה";

(6) משא"כ בניך — ראה פרש"י יחזקאל מה, ו (וראה ג"כ פרש"י שם מה, יג). וראה מצודות יחזקאל א, כ. ועוד.

וצע"ק בראים כאן. לא לנכחם ולנגדם כמו לעמת העצה וקול האופנים לעומתם, שהרי רש"י מפרש "לעמת העצה" — "למעלה", כניל בפנים (דלא ככרדיק בס' השרשים (ע' עמת) שמפרש "לעמת העצה" — "לנכח העצה").

(1) פרשתנו לה, יח.

(2) ראה רא"ם, גי'א וספר זכרון כאן.

(3) ראה גם פרש"י תרומה כה, כז.

(4) כה, כז.

(5) ג, ט.